

Kohti resilienttiä kouluyhteisöä: Mitä opittiin etäkouluaajasta?

Kumppanuus koulussa -seminaari
Haukkalan säätiö & JYU.Well, 25.9.2023

Miia Sainio, yliopistonlehtori, Jyväskylän yliopisto
Pilvi Hämeenaho, yliopistonlehtori, Jyväskylän yliopisto

Tässä esityksessä:

Yhteistyöllä hyvinvointia kouluyhteisöön -
hanke

Etäkouluajan tutkimus

Tutkimuksen tuloksia hyvinvointiin ja
resilienssiin liittyen

Näkökulmana kääntää vastoinkäymiset kehittämisen välineeksi

Koulujen hyvinvointityön tutkimustiimi:

Tutkijat:

Miia Sainio (Pst) Yliopistonlehtori

Pilvi Hämeenaho (FM) Yliopistonlehtori

Päivi Merjonen (PhD), Post Doc (2022)

Ohjausryhmä:

Tuija Aro (etäkouluajan tutkimushankkeen johtaja)

Anna-Maija Poikkeus

Minna Torppa

Heli Valtonen

Tutkimusavustajat:

Tiia Nurminen

Henna Tuomiranta

Viivi Hiekkänen

Kasvatustieteiden ja psykologian
tiedekunta
&
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen
tiedekunta

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITON
tutkimussäätiö

Yhteistyöllä hyvinvointia kouluyhteisöön tutkimuksen näkökulmia

YHTEISÖLLINEN
OPPILASHUOLTOTYÖ

YHTEISÖLLINEN HYVINVOINTITYÖ

1. ennaltaehkäisevää
2. kohdistuu koko kouluyhteisöön
3. toteuttaminen on kaikkien koulun toimijoiden vastuulla

(Hietanen-Peltola ym. 2018)

Tutkimus- ja kehittämishanke yhteistyönä: Kasvatustieteet, psykologia, etnologia ja koulujen ammattilaiset

Mitä on koulujen yhteisöllinen hyvinvointityö?
Miten voimme tukea kouluja sen kehittämisessä?

- Taustalla tutkimus oppilaiden hyvinvoinnin edistämisestä ja henkilöstön työhyvinvoinnista
- Tavoitteena koulujen henkilöstön osallisuus hyvinvointityön määrittelyssä ja kehittämisessä
- Tutkijayhteistyömme lähtökohtana monitieteisyys ja monimenetelmäisyys (Hämeenaho & Sainio 2023)

Hyvinvointityön kysely tammi-helmikuussa 2020

Kysely haastoi pohtimaan monia tärkeitä asioita. Toivoisin kovasti, että se havahduttaa myös muita työyhteisössäni. Itseäni se muistutti siitä, että olen liian paljon pohtinut näitä asioita itsekseni enkä ole nostanut niitä tarpeeksi yhteiseen keskusteluun. (erityisopettaja)

Yhteisöllinen hyvinvointityö prosessina:

Sitoutunut
työyhteisö

- Työhyvinvointi ja ilmapiiri
- Yhteistyö ja vuorovaikutus
- Osallisuus

Hyvin-
vointia
edistävät
toimet

- Opetus ja pedagogiikka
- Ohjelmat ja toimintamallit
- Koti-koulu -yhteistyö
- Moniammatillinen yhteistyö
- Oppilaiden osallisuus

Yhteisöllinen
johtaminen

- Jaetut arvot ja yhteiset tavoitteet
- Resurssien suuntaaminen
- Työn- ja vastuunjako
- Hyvinvointityön seuranta

- Lait ja säädökset
- Opetussuunnitelma
- Kuntien linjaukset ja muu palveluverkko
- Kolmas sektori

Covid-19 ja Etäkoulu

Lasten ja nuorten hyvinvoinnista heräsi varhain huolia, mikä haastoi koulujen henkilöstön nopeisiin muutoksiin

- Oppilaiden masennus- ja ahdistusoireet, yksinäisyys, ärtyisyys, vihan tunteet, tylsistyminen, pelot ja stressi lisääntyivät (Pancal ym. 2021).
- Perheet kokivat suurta kuormitusta, etenkin niissä perheissä, joissa erityistä tukea tarvitsevia lapsia (Kankaanranta & Kantola, 2020; Sorkkila & Aunola, 2021).
- Oppilas- ja opiskelijoiden hyvinvointipalvelut heikkenivät ja moniammatillinen yhteistyö väheni (Hietanen-Peltola ym., 2020).
- Osassa kuntia opetusavustajat lomautettiin tai siirrettiin etäkoulun ajaksi toisiin tehtäviin, mikä vähensi oppilaille tarjolla olevaa tukea (Kyllönen ym., 2020; Sainio ym. 2020)

Myös me tutkijat jouduimme....

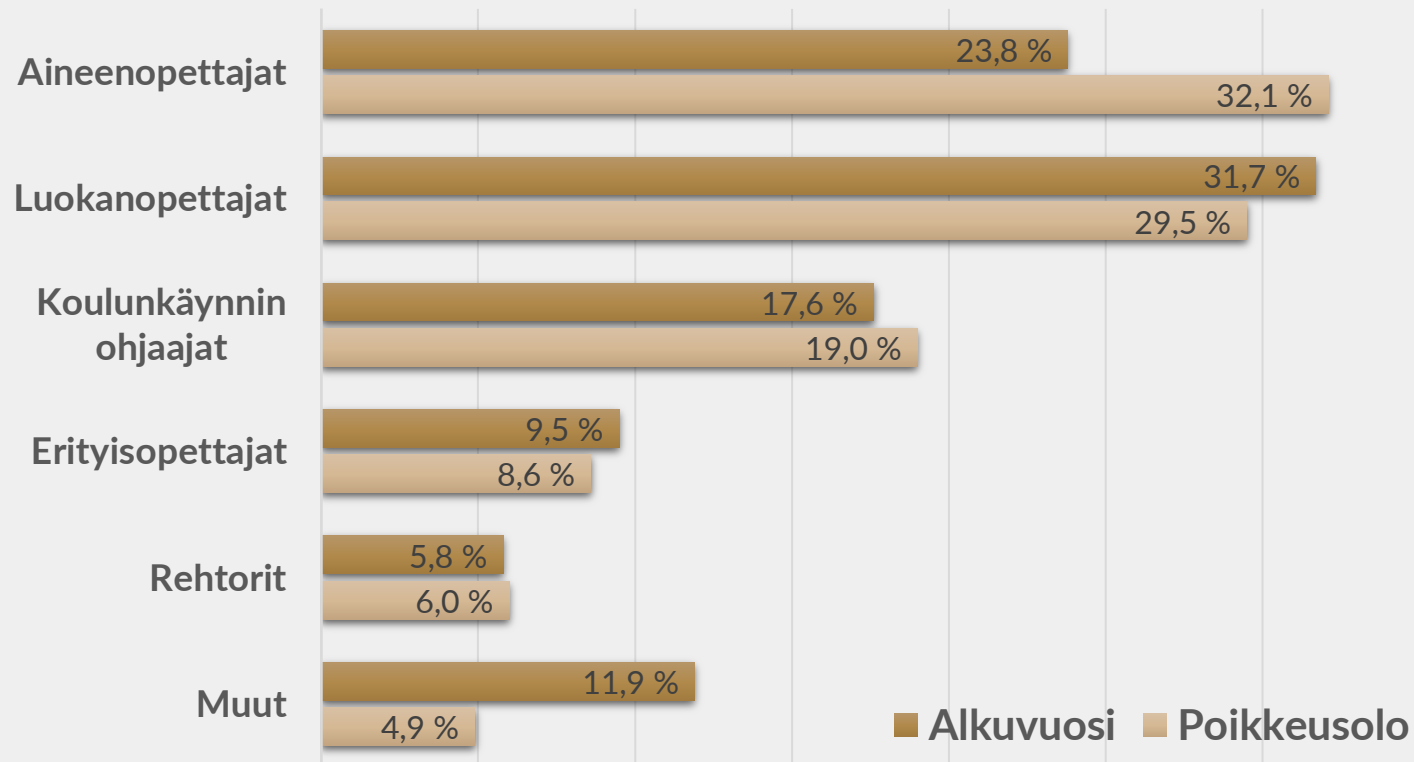
selviytymään, sopeutumaan ja muuttamaan toimintaamme
sekä tutkimuksessa että kotona etäpäiväkotilaisten ja -koululaisten kanssa

Toteutimme kyselyn myös etäaikana

- Kaikki Keski-Suomen kunnat kutsuttiin
- Alkuvuonna 2020 (normaaliolot)
  - 437 henkilökunnan jäsentä
  - 48 koulusta, 13 kunnasta
- Toukokuussa 2020 (poikkeusolot)
  - 270 henkilökunnan jäsentä
  - 27 koulusta ja 10 kunnasta

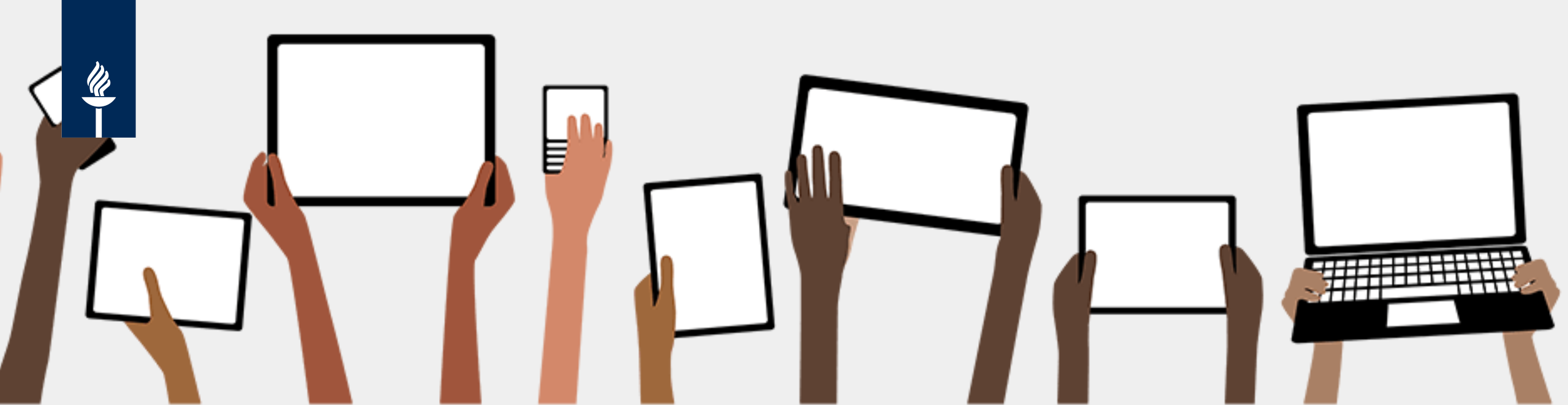

Tarkastelemme etäkouluajan toimia resilienssin näkökulmasta:

- Resilienssi: sitkeyttä ja kykyä selviytyä vastoinkäymisten edessä
- Resilienssi **prosessina**, jossa äkillinen muutos aiheuttaa tarpeen
  - selvitä (cope) akuuteista ongelmista
  - jonka aikana toimijat sopeutuvat (adapt) muuttuneeseen toimintaympäristöön
  - joka ajan kuluessa, selviytymisen ja sopeutumisen kautta, johtaa muuttuneeseen kyvykkyyteen tai toimintaan (transformation)
- Muuntumisen kautta yhteisössä saavutetaan **sosiaalisesti kestävä tilanne**, jossa toimijoilla on sopivat välineet sekä riittävä tieto ja osaaminen toimia muuttuneessa ympäristössä

Tutkimuksissamme selvitimme etäkouluajalta

1. Henkilöstön näkemyksiä ja kokemuksia oppilaiden hyvinvoinnista ja koti-koulu -yhteistyöstä
2. Kouluyhteisöjen resilienssiä lisänneet toimet ja keinot
3. Henkilöstön hyvinvointi ja jaksaminen hyvinvointityön mahdollistajana

"Osa puhkesi kukkaan. Muutamat pitivät rimaa alhaalla"

Ne, joilla koti tuki kotona opiskelua, olivat selkeästi paremmassa asemassa kuin ne, joilla ei ollut aikuista auttamassa. (Luokanopettaja)

Sainio, M., Nurminen, T., Hämeenaho, P., Torppa, M., Poikkeus, A.-M., & Aro, T. (2020). Koulujen henkilökunnan kokemukset oppilaiden hyvinvoinnista COVID-19 etäkouluaikana: "Osa puhkesi kukkaan. Muutamat pitivät rimaa alhaalla." *NMI-bulletin*, 30(3), 12–32.

Etäkoulun onnistumisia: vertaissuhteet, vuorovaikutus ja koti-koulu -yhteistyö

Monet pystyivät keskittymään kotona hyvin

Oppilaat suhtautuivat etäopetukseen myönteisesti lähes poikkeuksetta. Monet tuntuivat nauttivan tehtävistä ja videotunneista ja sain paljon myönteistä palautetta heiltä ja vanhemmilta. Ujommille oppilaille opskelumuoto oli vapauttava ja uutta luova. (luokanopettaja)

Monien oppilaiden vastuunotto ja omatoimisuus lisääntyi

Kiusaaminen väheni, etänä sai olla oma itsensä ilman rooleja

Joidenkin oppilaiden kanssa etäyhteys paransi vuorovaikutusta ja luottamusta

Yhteistyö kotien kanssa sekä molemmin puolinen ymmärrys lisääntyi

Havaintoja yhteistyöstä kotien kanssa

- **Kotien kanssa tehty yhteistyö näyttäytyi tärkeänä tekijänä onnistumisissa**

Oman luokkani vanhemmat olivat sitoutuneet ihan täysillä mukaan tähän etäopiskeluun [...] Kun kumpikin osapuoli oli sitoutunut omaan osaansa, tulokset olivat mahtavia ja se tuotti ainakin itselle mielihyvää. [...] (luokanopettaja)

- **Opettajat oppivat paljon oppilaiden kotioloista, ja vanhemmat pääsivät näkemään opettajien ja avustajien työtä lähempää kuin yleensä:**

Kotien yksityisasiat kuuluivat ja näkyivät etäyhteydellä, tuli esille kielteisiäkin asioita, mutta ymmärrys oppilaita kohtaan kasvoi. (luokanopettaja)

Koti-koulu yhteistyö siis jopa tiivistyi ja kehittyi

Henkilökunta oli huolissaan joidenkin kotien tuesta oppilaille, mutta kysyttäessä vaikeuksista yhteistyöstä huoltajien kanssa, niitä koettiin vähemmän kuin ennen etäaikaa

Sattumaa?
Etäaikana muita, vakavampia huolia?
Enemmän panostusta puolin toisin?
Kriisi vahvistaa yhteistyötä?

...

Paljon

Jonkin verran

Vähän

Ei lainkaan

Vaikeudet yhteistyössä huoltajien kanssa

$t = 4.34, p < .001^*$

2,07

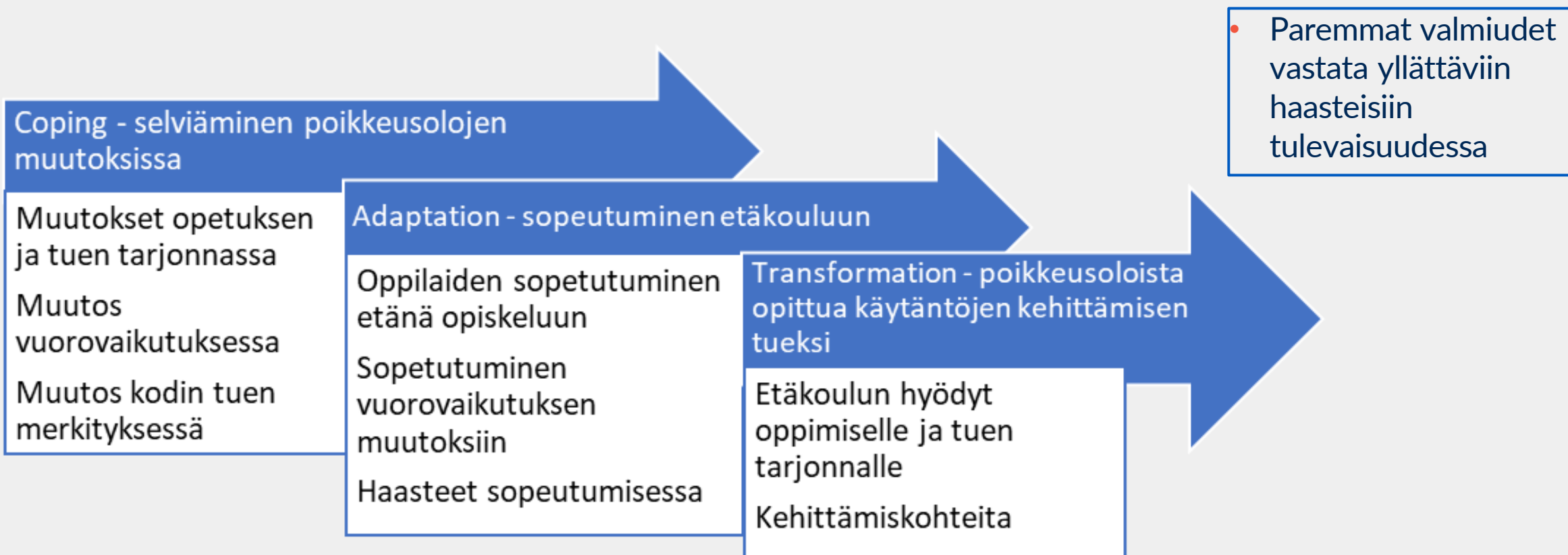
1,83

Ennen

Etäkoulun aikana

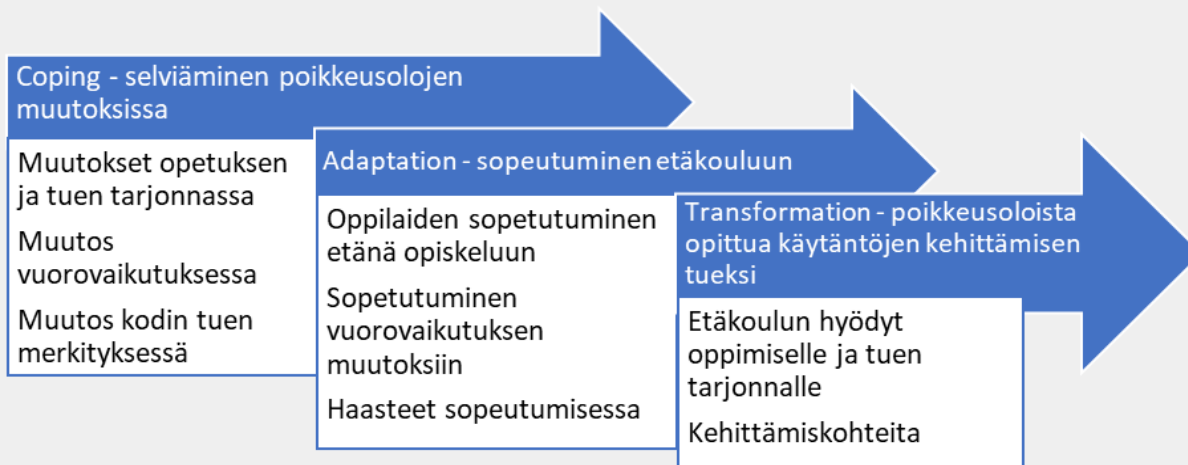
Etäkouluaajan tuen tarjontaan liittyvät toimet resilienssin näkökulmasta:

Hämeenaho, P., Sainio, M., Aro, T., Poikkeus, A.-M., Torppa, M., Tuomiranta, H., & Valtonen, H. (2022). Tuen tarjonnan kestävätkäytännöt perusopetuksen muuttuneessa oppimisympäristössä—Selviytymisestä resilienssiin kevään 2020 poikkeusoloissa [Models of support in changed educational environment – from coping to resilience during COVID-19 school lockdown]. *NMI-bulletin*, 32(3), 55–73.

Resilienssin vaiheet oppilaiden tuen näkökulmasta

- Muutos toimintaympäristöissä:
- Etenkin digiloikka, osittain ilman riittäviä valmiuksia.
- Vuorovaikutus ja tuen antaminen etäyhteyksien välityksellä.
- Huoli tasa-arvosta, koska kodin tuki kaikilla erilainen.
- Tarve uusille toimintatavoille
- Nopea digitaitojen kehitys sekä henkilökunnalla että oppilailla
- Yhteistyö kotien kanssa syveni ja tuli näkyvämmäksi
- Erot oppilaiden suoriutumisessa osittain kasvoivat, osittain yllättivät
- Ohjaajaresurssin käyttö epäyhtenäistä ja osin heikkoa

Hyötyjä:

"Tarkkaavuuspulmaiset lapset keskittyivät etäyhteyksin työskennellessä paremmin usein kuin isossa lapsiryhmässä työskennellessään"

"[huolioppilaat] saivat henkilökohtaista tsemppausta ja ohjausta koulutehtävissä koulunkäynnin-ohjaajilta ja opettajilta."

Haasteena:

"E erityisen, tehostetun ja yleisen tuen piirissä olevat oppilaat eivät saaneet sitä tukea, jonka lähiopetus mahdollistaa."

Roolien ja käytänteiden uudelleen määrittelyä: Erilaisia vastauksia, erilaisia kouluyhteisöjä

- ”Etäopetuksen aikana olin huolissani koulumme oppilashuollosta ja erityisopetuksesta. Se laahasi mielestäni perässä. Se olisi pitänyt järjestää heti alussa hyvin ja koordinoida sitä muuttuvaa tilannetta hyvin, jämäkästi ja kunnolla ja koko etäopetuksen ajan.” (erityisluokanopettaja)
- ”Koulunkäynninohjaajien työpanos olisi pitänyt suunnata osa-aikaisen erityisopetuksen tueksi [...]” (aineenopettaja)

- ”Kaikki saatiin lopulta kiinni, tsemppariohjaajat, luokanohjaajat, opot ja erityisopettajat tekivät tässä kyllä hienoa työtä meidän koulussa!” (aineenopettaja).

Keitä olivat ”etätsempparit”?

Haastattelu: Roolien ja toiminnan uudelleenmäärittely

Siinä oli taustalla huoli tuen tarpeen lapsista, tehostetun tuen lapsista. Loimme kahdessa tunnissa raamit etätsempparisysteemille. Meillä oli niin hyvää osaamista siinä porukassa (apulaisjohtaja)

- Luotiin tiimejä kullekin luokalle: Opettaja, koulunkäynnin avustaja ja tuki erityisopettajalta
  - Suunniteltiin työn ja vastuun jako
- Viikottaiset tapaamiset etätsempparen kesken (tiimityö)
  - Ratkaisukeskeisyys
  - Hyvien käytänteiden jakaminen
  - Selkeitä käytänteitä: enintään kolme yhteydenpitokanavaa, päivystysaika, säännölliset ohjausajat, pienryhmissä kotitehtävien tekeminen

Ohjaajien työ oli arvostettua ja koettiin merkityksellisenä

Ohjaajista tuli tärkeitä aikuisia nuorille – yhteys saattoi jatkua etäkoulun jälkeenkin

Tiimityö saattoi jopa vahvistua etäkoulun aikana

Tiimityöhön lähdettiin kunnolla vasta tässä samassa rysäyksessä ja päästiin pitemmälle kuin rehtorin ohjaamana ja houkuttelemana pitkiin aikoihin. Tätä jatkamme ehdottomasti.
(rehtori)

Kohti resilientimpää kouluyhteisöä

A photograph of a paved surface where children have drawn colorful chalk drawings. In the upper part of the image, the legs and feet of two children in winter clothing are visible. One child is wearing a dark blue jacket and the other a red one. A hockey stick lies on the pavement to the right. The drawings include a cluster of colorful lines, a figure with a yellow triangle and circles, a four-lobed flower-like shape, and a pink cloud-like shape.

Paljon lienee kiinni ollut siitäkin millaisin ratkaisuin etätyötä järjestettiin ja ohjattiin. Vain luovuus asetti rajat ja varmasti monenlaisia uusia ideoita ja malleja ehti syntyä tänä aikana.
(koulunkäynnin ohjaaja)

Kohti resilientimpää kouluyhteisöä

Resilientti kouluyhteisö tarvitsee hyvinvoivia työntekijöitä

- Henkilöstön hyvinvointi oli heikompi etäajan kyselyssä kuin juuri ennen sitä
  - Tunne yhteenkuuluvuudesta oli heikompa
  - Kuormittuneisuus suurempaa
  - Työn into vähäisempää (mutta työhön uppoutumista enemmän)
- Vaihtelu oli suurempaa etäkoulun aikana ja näkyi myös avoimissa vastauksissa

Työporukan yhteishenki vahvistui, olimme toisillemme tukena ja kuuntelijana sekä keskustelijana. (muu henkilökunta)

Työn ja vapaa-ajan rajaaminen vaikeaa, Työpäivien pituus, Etäopetusmateriaalin luominen on todella aikaa vievää, Etäopetustehtävien tarkastaminen ja palautusten valvominen työlästä. (aineenopettaja)

Yksinelävänä, elin täysin eristyksissä. Kontaktit olivat ainoastaan ruudun kautta tapahtuvia. Oma henkinen jaksaminen oli lujilla. [...] (aineenopettaja)

Mikä selittää henkilöstön resilienssiä?

Työyhteisö
myönteiset
n = 45

Työyhteisö
kielteiset
n = 15

Johtajuus
myönteiset
n = 8

Johtajuus
kielteiset
n = 24

Työyhteisössä oli
mahtava halu auttaa
toisia ja kannustaa.
(aineenopettaja)

Koin että johtomme antama tuki ja
ymmärtäväinen asenne erikoista
tilannetta kohtaan olivat
avainasemassa opettajien
työssäjaksamisen kannalta etäjakson
aikana. (aineenopettaja)

Palveleva johtajuus ja
erityisesti yhteiseen hyvään
huomion kiinnittäminen
näyttäisivät edistävän
koulujen henkilöstön
työhyvinvointia, kuten työn
imua, etäkoulun aikana.
(Merjonen ym. 2022)

Yhteenvedo: Etäkouluajasta opittua

- Henkilöstön hyvinvoinnin, työyhteisön ilmapiirin ja tiimityön merkitys kirkastui

- Henkilöstön vahva panostus oppilaiden tukeen ja koti-koulu -yhteistyöhön
- Mahdollisuus tehdä ja kokeilla uusia toimintamalleja ja jakaa tehtäviä uudella tavalla

- Kriisiajan johtamisen merkitys
  - Ymmärtävä, kuunteleva, kunnioittava ja osallistava johtajuus
  - Myös johto tarvitsee tukea !

Etäkouluajan tutkimuksemme

Sainio ym. (2020). Koulujen henkilökunnan kokemukset oppilaiden hyvinvoinnista COVID-19 etäkouluajana: "Osa puhkesi kukkaan. Muutamat pitivät rimaa alhaalla." NMI-bulletin

Hämeenaho & Sainio (2021). Lessons from remote school and work: New vistas for research on children's well-being. Ethnologia Fennica.

Hämeenaho ym. (2022). Tuen tarjonnan kestävät käytännöt perusopetuksen muuttuneessa oppimisympäristössä - selviytymisestä resilienssiin kevään 2020 poikkeusoloissa. NMI-bulletin

Sainio ym. (2022). Interpersonal work resources and school personnel well-being before and after lockdown during the first phase of the COVID-19 pandemic in Finland. Teaching and Teacher Education: Leadership and Professional Development

Merjonen ym. (2022). Millainen johtajuus selittää koulujen henkilöstön hyvinvointia COVID-19 pandemian aikana? Kasvatus.

Hämeenaho, P., & Sainio, M. (2023). Koulujen hyvinvointityö tieteidenvälisenä tutkimuskohteena. *Hyvinvointi koettuna, kuvattuna ja tulkittuna*. JYU Studies 3. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Yhteistyöllä hyvinvointia
kouluyhteisöön

Hyvinvointityön tutkimuksen
tuloksista

Etäkouluajan tutkimuksen tuloksia

Hankkeen julkaisut

Yhteistyöhankeet

Tutkijat

Tietosuojailmoitus

 Koulujen henkilökunnan kokemukset oppilaiden hyvinvoinnista COVID-19-etäkouluajana:

"Osa puhkesi kukkaan.
Muutamat pitivät rimaa alhaalla."

Sainio, M., Nurminen, T., Hämeenaho, P.,
Torppa, M., Poikkeus, A-M, ja Aro, T.
NMI-bulletin, 3, 2020

 Koulujen henkilökunnan kokemukset COVID-19-etäkouluajasta:

"Väsymys ja motivaation lasku.
Toisaalta vastuunotto ja innostus."
(Alustavat tulokset)

Sainio, M., Hämeenaho, P., Rönkkö, M.,
Nurminen, T., P. Torppa, M., Poikkeus, A-M, ja
Aro, T.

Muuta kirjallisuutta:

- Hietanen-Peltola, M., Vaara, S., Laitinen, K., & Jahnukainen, J. (2020). Etäkoulu heikensi avun ja tuen saantia opiskeluhuollosta—Myös kuraattori- ja psykologipalveluissa. Helsinki: Terveysten ja Hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/140833>
- Hämeenaho, P., Sainio, M., Aro, T., Poikkeus, A.-M., Torppa, M., Tuomiranta, H. ja Valtonen, H. (2022). Tuen tarjonnan kestävät käytännöt perusopetuksen muuttuneessa oppimisympäristössä - selviytymisestä resilienssiin kevään 2020 poikkeusoloissa. NMI-Bulletin, 32(3), 55–73.
- Hämeenaho, P., & Sainio, M. (2023). Koulujen hyvinvointityö tieteidenvälisenä tutkimuskohteena. *Hyvinvointi koettuna, kuvattuna ja tulkittuna*. JYU Studies 3. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.2120898?sid=3090861762>
- Kankaanranta, M., & Kantola, K. (2020). Etäopiskelun toteutuminen erityistä tai tehostettua tukea tarvitsevien lasten ja nuorten osalta koronakeväänä 2020. Ensituloksia. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto ja Neurospectrum Oy. <https://kti.jyu.fi/fi/julkaisut/julkaisuluettelo-1/julkaisujen-sivut/2020/etaopetuskysely-tulokset.pdf>
- Keck, M., & Sakdapolrak, P. (2013). What is social resilience? Lessons learned and ways forward. *Erdkunde*, 67(1), 5–19.
- Kyllönen, M., Liljeström, A., Sundell, T., & Tahvanainen, R. (2020). Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen tilannekuvakysely VK16. Aluehallintovirasto. <https://docplayer.fi/194570913-Varhaiskasvatuksen-esi-ja-perusopetuksen-tilannekuvakysely-vk-kyllonen-mari-liljestrom-anu-sundell-thomas-tahvanainen-roope.html>
- Panchal, U., Salazar de Pablo, G., Franco, M., Moreno, C., Parellada, M., Arango, C., & Fusar-Poli, P. (2021). The impact of COVID-19 lockdown on child and adolescent mental health: Systematic review. *European Child & Adolescent Psychiatry*. <https://doi.org/10.1007/s00787-021-01856-w>
- Sainio, M., Nurminen, T., Hämeenaho, P., Torppa, M., Poikkeus, A.-M., & Aro, T. 2020. Koulujen henkilökunnan kokemukset oppilaiden hyvinvoinnista COVID-19 etäkouluaikana: ”Osa puhkesi kukkaan. Muutamat pitivät rimaa alhaalla.”. NMI-Bulletin, 30(3), 12–32.
- Sorkkila, M., & Aunola, K. (2021). Resilience and Parental Burnout among Finnish Parents during the COVID-19-Pandemic: Variable and Person-Oriented Approaches. *The Family Journal*. Preprint. <https://doi.org/10.1177/10664807211027307>

Kiitos kaikille!

Lisätietoja:

Miia Sainio
miia.p.sainio@jyu.fi

Pilvi Hämeenaho
pilvi.e.hameenaho@jyu.fi

**[https://www.jyu.fi/edupsy/fi/tutkimus/
hankkeet-projects/yhteistyolla-
hyvinvointia-kouluyhteisoon](https://www.jyu.fi/edupsy/fi/tutkimus/hankkeet-projects/yhteistyolla-hyvinvointia-kouluyhteisoon)**